

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ-ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗ-

Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς

Σκοπός του εκπαιδευτικού υλικού (εγχειριδίου) είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής του φυσικού σχολικού περιβάλλοντος (κτιριακές εγκαταστάσεις-εξοπλισμός) αλλά και η υποστήριξή του στην ανάληψη δράσεων με τους μαθητές για τη βελτίωση της ποιότητας του σχολικού περιβάλλοντος και τον περιορισμό των παραγόντων κινδύνου για την υγεία και ασφάλεια των μελών της σχολικής κοινότητας. Επιμέρους στόχος είναι να ενημερωθούν οι εκπαιδευτικοί για το ρόλο του σχολικού νοσηλευτή και για τους ρόλους-αρμοδιότητες των παραγόντων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Διευθυντών Εκπαίδευσης, ώστε να προβαίνουν, όταν απαιτείται, σε επωφελείς συνεργασίες και ενέργειες, που διευκολύνουν τις διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων ασφάλειας και υγιεινής στα σχολεία.

Πιο συγκεκριμένα στην αρχή του εγχειριδίου και μετά την *Εισαγωγή* παρέχονται στους εκπαιδευτικούς σημειώσεις (ενότητα 2) και συνοπτική παρουσίαση (pdf) των σημειώσεων (ενότητα 3), που αναφέρονται στην ασφάλεια και υγιεινή του φυσικού σχολικού περιβάλλοντος και των οποίων η δομή έχει ως εξής: Σε ό, τι αφορά στην ασφάλεια του σχολικού περιβάλλοντος (κτιριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμός), γίνεται αναφορά στην έννοια της σχολικής ασφάλειας, στην επιδημιολογία των παιδικών και σχολικών ατυχημάτων και στις προδιαγραφές ασφαλείας στα σχολεία. Σε ό, τι αφορά στην υγιεινή του σχολικού περιβάλλοντος, γίνεται αναφορά στην έννοια των λοιμωδών/μεταδοτικών νοσημάτων, στους τρόπους μετάδοσής τους, στην επιδημιολογία τους, στα μέτρα πρόληψής τους στο σχολικό περιβάλλον και στην υγιεινή των σχολικών κυλικείων. Τέλος, γίνεται λόγος για το ρόλο και τις αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή, δηλαδή των Διευθυντών Εκπαίδευσης και των αρμόδιων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως προσδιορίστηκαν από τις πληροφορίες συνεντεύξεων και σχετικής βιβλιογραφίας αλλά και ο ρόλος της Αγωγής Υγείας και του σχολικού νοσηλευτή στη σχολική ασφάλεια και υγεία.

Στη συνέχεια του εγχειριδίου παρατίθεται ο κατάλογος ελέγχου (ενότητα 4) των κυριότερων παραγόντων κινδύνου στο σχολικό περιβάλλον, ο οποίος θα χρησιμοποιηθεί στην από κοινού παρατήρηση εκπαιδευτικών και μαθητών του φυσικού σχολικού τους χώρου (κτιριακές εγκαταστάσεις-εξοπλισμός) για παράγοντες κινδύνου για ατυχήματα και μεταδοτικά νοσήματα, στα πλαίσια της αρχικής αλλά και τελικής αξιολόγησης του προγράμματος αγωγής υγείας ή της βιωματικής δράσης ή της ερευνητικής τους εργασίας. Οδηγίες για τη χρήση του καταλόγου ελέγχου παρέχονται στην αντίστοιχη ενότητα, η δε χρήση του θα γίνεται από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι θα κατευθύνουν τους μαθητές στην από κοινού παρατήρηση του σχολικού τους χώρου παρέχοντάς τους τις απαραίτητες διευκρινίσεις και επεξηγήσεις για το περιεχόμενο του καταλόγου, ανάλογα πάντα με τις ιδιαιτερότητες, την τάξη και τις ανάγκες των μαθητών.

Μετά τον κατάλογο ελέγχου παρατίθεται φύλλο δραστηριοτήτων (ενότητα 5) με μια σειρά από ενδεικτικές δραστηριότητες για μαθητές στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή και οι οποίες δύναται να εμπλουτίζονται και να τροποποιούνται από τους εκπαιδευτικούς ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που διδάσκουν και τις ιδιαιτερότητες και ανάγκες των μαθητών τους. Οι δραστηριότητες αυτές, σε συνδυασμό με τη χρήση του καταλόγου ελέγχου, έχουν σκοπό την ευαισθητοποίηση, την προαγωγή του ενδιαφέροντος και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη δημιουργία ασφαλούς και υγιεινού φυσικού περιβάλλοντος μάθησης, μέσα από την καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης και του προβληματισμού και μέσα από την ανάπτυξη της συμμετοχικότητας, της δημιουργικής τους ικανότητας και της καλλιέργειας του ερευνητικού τους πνεύματος.

Τέλος (ενότητα 6) παρατίθεται ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του προγράμματος αγωγής υγείας ή της βιωματικής δράσης ή της ερευνητικής εργασίας. Το ερωτηματολόγιο αυτό είναι ενδεικτικό, θα δοθεί στους μαθητές από τους εκπαιδευτικούς, που θα εφαρμόσουν το πρόγραμμα/δράσεις στο τέλος, προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις των μαθητών για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα/δράσεις στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή. Οι εκπαιδευτικοί δύναται να το εμπλουτίζουν και να το τροποποιούν ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που διδάσκουν και τις ιδιαιτερότητες και ανάγκες των μαθητών τους.

Προτεινόμενες δράσεις για εκπαιδευτικούς και μαθητές

Οι παρακάτω δράσεις αφορούν στις χρονικές περιόδους (φάσεις), στις οποίες προτείνεται να χρησιμοποιηθεί το παρόν εκπαιδευτικό υλικό (εγχειρίδιο) από εκπαιδευτικούς και μαθητές, στο πλαίσιο ενός προγράμματος αγωγής υγείας ή μιας βιωματικής δράσης ή μιας ερευνητικής εργασίας (project) -ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης. Οι δράσεις, που προτείνονται από τους συγγραφείς του εγχειριδίου, είναι ενδεικτικές και προαιρετικές και καλό είναι να πραγματοποιούνται με τρόπο, που θα διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, το απρόσκοπτο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, την ανάπτυξη δημοκρατικού διαλόγου, την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, τη συνεργατική μάθηση, τη βιωματική προσέγγιση και την ενθάρρυνση της μαθητικής πρωτοβουλίας,

Φάσεις υλοποίησης των δράσεων από εκπαιδευτικούς και μαθητές με τη χρήση του εκπαιδευτικού/ενημερωτικού υλικού στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή

1^η φάση: Θεωρητική κατάρτιση και ανάπτυξη προβληματισμού στους μαθητές. Με την έναρξη του προγράμματος αγωγής υγείας (ή της βιωματικής δράσης ή της ερευνητικής εργασίας) στη σχολική ασφάλεια και υγιεινή οι εκπαιδευτικοί κάθε τάξης -σε συνεργασία με τους σχολικούς νοσηλευτές, εφόσον υπάρχουν- θα ενημερώνουν τους μαθητές τους σε θέματα σχολικής ασφάλειας και υγιεινής (σημαντικότητα-παράγοντες κινδύνου για σχολικά ατυχήματα και μεταδοτικά νοσήματα-μέτρα πρόληψης), βασισμένοι στις σημειώσεις αγωγής υγείας και στην παρουσίαση που επισυνάπτεται (pdf) και τα οποία θα προσαρμόζουν στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες κάθε τάξης.

2^η φάση: Αρχική αξιολόγηση του φυσικού σχολικού περιβάλλοντος. Στη συνέχεια εκπαιδευτικοί και μαθητές θα αφιερώνουν χρόνο για την από κοινού παρατήρηση του φυσικού σχολικού τους περιβάλλοντος (κτιριακές εγκαταστάσεις-εξοπλισμός) για παράγοντες κινδύνου για ατυχήματα και μεταδοτικά νοσήματα, στο πλαίσιο της αρχικής αξιολόγησης. Τους παράγοντες αυτούς θα τους εντοπίζουν από κοινού, σύμφωνα με τον κατάλογο ελέγχου, που θα τους δοθεί, θα τους καταγράφουν και θα τους αποτυπώνουν περιγραφικά προτείνοντας παράλληλα τρόπους ελαχιστοποίησης και εξάλειψής τους, σε συνεργασία με τον Διευθυντή του σχολείου ή/και με αρμόδιους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και συλλόγους γονέων και κηδεμόνων.

3^η φάση: Δραστηριότητες στην τάξη. Μέσω του φύλλου δραστηριοτήτων, που περιλαμβάνεται στις σημειώσεις, οι μαθητές θα προβληματίζονται, θα διατυπώνουν απόψεις, θα συζητούν και θα δραστηριοποιούνται σε ομάδες εργασίας στη τάξη πάνω σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής του φυσικού τους σχολικού περιβάλλοντος.

4^η φάση: Τελική αξιολόγηση του φυσικού σχολικού περιβάλλοντος. Εκ νέου εκπαιδευτικοί και μαθητές θα πραγματοποιούν από κοινού ή ανά ομάδες παρατήρηση και καταγραφή των παραγόντων κινδύνου στο σχολείο τους, στο πλαίσιο της τελικής αξιολόγησης, προκειμένου να: α) αξιολογούν, αν οι επικινδυνότητες που καταγράφηκαν στην αρχική αξιολόγηση, ελαχιστοποιήθηκαν ή εξαλείφθηκαν (κι αν όχι γιατί) και β) εντοπίζουν νέους παράγοντες κινδύνου, εάν υπάρχουν, με σκοπό την καταγραφή τους και τη διατύπωση προτάσεων για τη λήψη νέων μέτρων. Ακολουθεί η περιγραφική αποτύπωση των παραγόντων κινδύνου, που παρατήρησαν κατά την τελική αξιολόγηση, και η διατύπωση νέων προτάσεων

εξεύρεσης λύσεων άρσης των επικινδυνότητων σε συνεργασία με τον Διευθυντή του σχολείου ή/και με αρμόδιους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και συλλόγους γονέων και κηδεμόνων.

5^η φάση: Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος. Οι μαθητές, με την επίβλεψη και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών τους καλούνται να αξιολογήσουν γραπτώς την αποτελεσματικότητα του προγράμματος/δράσεων, που συμμετείχαν, με ανάλογο ερωτηματολόγιο που είναι ενδεικτικό και το οποίο θα μπορούν οι εκπαιδευτικοί να προσαρμόζουν στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της κάθε βαθμίδας και τάξης.

** Προαιρετικά και παράλληλα με την 2^η, 3^η και 4^η φάση υλοποίησης των δράσεων από εκπαιδευτικούς και μαθητές ο διευθυντής του σχολείου μπορεί να αφιερώνει χρόνο, ώστε να κάνει και ο ίδιος παρατήρηση του σχολικού περιβάλλοντος για παράγοντες κινδύνου, μέσω του ίδιου καταλόγου ελέγχου για την τριγωνοποίηση των δεδομένων. Με τη μέθοδο της τριγωνοποίησης λαμβάνονται πληροφορίες από διαφορετικές οπτικές γωνίες και διασταυρώνονται, ώστε να διασφαλίζεται η αλληλοσυμπλήρωση, η αλληλοτροφοδότηση και κατ' επέκταση η εγκυρότητα και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων (Cohen et al 2005, Maycut & Morehouse 1994). Στη συνέχεια ο διευθυντής να συγκεντρώνει τα αποτελέσματα και τις προτάσεις από τις καταγραφές των παραγόντων κινδύνου από εκπαιδευτικούς και μαθητές και να τα διασταυρώνει με τα δικά του για επιβεβαίωση, ώστε να προβαίνει μετέπειτα στην άρση των καταγεγραμμένων επικινδυνότητων με τη συνεργασία των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των αρμόδιων φορέων, όπου απαιτείται.*

Προσδοκώμενα αποτελέσματα και συμβολή των δράσεων στην πρόωθηση της εκπαίδευσης

Τα περισσότερα παιδιά σε όλο τον κόσμο παρακολουθούν σχολείο. Ιδιαίτερα σημαντική για την υγεία των μαθητών είναι η παροχή ασφαλών και υγιεινών συνθηκών διδασκαλίας. Η Αμερικανική Ακαδημία Παιδιατρικής ορίζει ένα υγιεινό σχολικό περιβάλλον ως «αυτό που προστατεύει τους μαθητές και το προσωπικό από τραυματισμό ή ασθένεια και προωθεί δράσεις πρόληψης και συμπεριφορές εναντίον σε γνωστούς παράγοντες κινδύνου, που μπορεί να οδηγήσουν σε μελλοντική νόσο ή αναπηρία" (American Academy of Pediatrics 1993). Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν την εμπροσθοφυλακή της εκπαίδευσης των παιδιών, γι' αυτό είναι σημαντικό να τους παρέχεται βασική και συνεχής επιμόρφωση σε θέματα υγείας (WHO 2012).

Η εφαρμογή του προαναφερθέντος προτεινόμενου σχεδίου υλοποίησης δράσεων, με τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού-οδηγού, μπορεί να γίνει με τρόπο ευέλικτο, κατά την κρίση των εκπαιδευτικών, και αναμένεται να συμβάλει στην:

-Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του σχολικού πληθυσμού σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής στους χώρους του σχολείου προς την κατεύθυνση της πρόληψης των ατυχημάτων και μετάδοσης των νοσημάτων.

- Προαγωγή της διερευνητικής, βιωματικής και συνεργατικής μάθησης.

-Κινητοποίηση όλου του σχολικού πληθυσμού, ώστε μέσα από συνεργασίες με υπεύθυνους αγωγής υγείας, σχολικών δραστηριοτήτων, εκπαιδευτικά στελέχη, γονείς (σύλλογος γονέων και κηδεμόνων) και παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης, να αναμένονται αποτελεσματικότερες πρακτικές βελτίωσης της ποιότητας του σχολικού περιβάλλοντος.

Συγγραφή-Επιμέλεια:

Δρ Νίκη Σύρου, ΕΔΙΠ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας &

Παναγιώτα Σουρτζή, Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής ΕΚΠΑ (επιβλέπουσα)

E-mail: nikisir@gmail.com- nikisyrou@uth.gr